

29.5.2026

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntönne diaarinumero VN/35729/2023

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta. OAJ keskittyy lausunnossaan kasvatukseen ja koulutuksen toimialan näkökulmaan sekä yhdyspintoihin sosiaalihuollon kanssa.

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

OAJ suhtautuu vallitsevassa julkisen talouden tilanteessa myönteisesti esityksen tavoitteeseen siirtää sosiaalityön painopistettä varhaisempaan tukeen. OAJ kuitenkin esittää, että ehdotukseen lisätään velvoittavia säännöksiä monialaisen yhteistyön tekemiseksi sekä lapsen oikeuksien vahvistamiseksi.

Ehdotuksessa pyritään tekemään sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta ensisijainen tapa vastata asiakkaan tarpeisiin ja vähentämään hallinnollista työtä sekä kirjaamista. Ehdotukseen sisältyy 100 miljoonan euron vuotuinen säästötaavoite.

Näkemyksemme mukaan ehdotettu sosiaalihuollon toimien painottuminen sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen on kustannustehokkaampaa kuin hallinnollisesti raskaat ja usein kalliit korjaavat toimet. Sen sijaan vasta toimeenpanon myötä jää nähtäväksi, toteutuuko varhaisen tuen vahvistaminen uudistuksen myötä riittävästi, jotta paine korjailta palveluilta tosiasiallisesti vähenee.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotettu uudistus on rakenteellisesti merkittävä. OAJ yhtyy esityksen arvioon, jonka mukaan sosiaalihuollon järjestämisen joustavuus hyvinvointialueilla tosiasiallisesti lisääntyy merkittävästi. Esitys tarjoaa sosiaalihuollon kohtaamistyötä tekeville ammattilaisille mahdollisuuden ajatella perhettä kokonaisuutena. Ehdotetut säädösmuutokset eivät OAJ:n näkökulmasta kuitenkaan välttämättä vielä riitä varsinaisen toimintakulttuurin muutokseen, jotta palvelut saataisiin vietyä lapsen arkeen ja esimerkiksi koulun tai oppilaitoksen yhteyteen. Tällöin rakenteellinen joustavuus voi aiheuttaa riskin, että varhainen tuki jää lapsen kohdalla paikoin toteutumatta. Tästä syystä OAJ esittää, että ehdotukseen lisätään velvoittavia säännöksiä monialaisen yhteistyön tekemiseksi sekä lapsen oikeuksien vahvistamiseksi.

29.5.2026

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Nykyisten lapsiperheiden sosiaalihuollon palvelujen keskeiseksi haasteiksi on tunnistettu niiden hajanaisuus, monitasoisuus ja monimutkaisuus. Ehdotettu lapsiperhepalvelu kokoa isi yhteen aiempia laissa määriteltyjä ja rajattuja palveluja. Joustavampi sääntely mahdollistaisi uusien sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden integraatiota vahvistavien yhteistyörakenteiden kehittämisen esimerkiksi lastenpsykiatrian, neuvolapalvelujen, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä sosiaalihuollon välillä. Toteutuessaan tämä saattaisi parantaa lapsen tuen jatkuvuutta ja vähentää tilanteita, joissa lapsi ja perhe joutuvat toimimaan eri palveluiden välillä ilman selkeää kokonaisuutta. OAJ kuitenkin huomauttaa, että hyvinvointialueiden niukka resurssitilanne huomioon ottaen monialaisen yhteistyön kehittäminen vaatii toteutuakseen lisäksi kansallista tukea ja sitoutunutta johtamista.

Esityksellä tavoitellaan myös sosiaalihuollon tuen ja palvelujen painopisteen siirtämistä aiempaa varhaisempaan vaiheeseen. Tämä toteutetaan esimerkiksi siirtämällä lastensuojelun asiakkaita sosiaalihuollon piiriin. Käytännössä lastensuojelun asiakkuuden rimaa nostettaisiin ja lasten ensisijainen tuen muoto olisi sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Samalla päällekkäisiä palvelurakenteita karsimalla ja siirtymiä vähentämällä esityksessä tavoitellaan säästöjä lapsiperheiden palveluissa.

OAJ:n arvion mukaan joustavuuteen sisältyy paljon hyviä mahdollisuuksia räätälöidä asiakkaan tarpeita vastaava palvelukokonaisuus ilman entisiä lakisääteisiä ja määrämuotoisia palvelurajoja. Kääntöpuolena hyvinvointialueille mahdollistettu joustavuus voi johtaa hallitsemattomiin eroihin ja eriarvoisuuden kasvuun hyvinvointialueiden välillä palvelujen saatavuudessa. OAJ esittääkin alla eräitä täsmennyksiä ehdotettuihin säännöksiin, jotka nähdäksemme vahvistaisivat esityksen tarkoituksen ja tavoitteiden toteutumista.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle tarkoitettaisiin ehdotuksessa henkilöä, jonka sosiaalihuollon saaminen ja käyttäminen voi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen taikka suojelutarpeen vuoksi. Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella taas tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään taikka joka on erityisen tuen tarpeessa edellä mainituista syistä.

Esityksen mukaan erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille tulisi aina tehdä asiakassuunnitelma ja heille tulisi nimetä omatyöntekijä, ellei kyseessä olisi tilapäinen

29.5.2026

tuen tarve tai ellei se olisi muuten ilmeisen tarpeetonta. OAJ:n näkemyksen mukaan omatyöntekijän nimeäminen ja asiakassuunnitelman tekeminen ovat kannatettavia ehdotuksia. Esitykseen sisältyvät ehdotukset voivat olla merkittäviä erityistä tukea tarvitseville lapsille, kuten vammaisille lapsille, neuropsykiatrista tukea tarvitseville, traumataustaisille tai eri kielij- ja kulttuuritaustaisille lapsille sekä heidän perheilleen. Näillä lapsilla tuen tarve on usein monialainen ja pitkäkestoinen, ja palvelujen suunnitelmallinen yhteensovittaminen on keskeistä lapsen arjen sujuvuuden kannalta.

Kaikki lapset ovat kuitenkin nähdäksemme erityisen tuen tarpeessa silloin, jos heidän huoltajansa eivät halua tai kykene osallistumaan tai ottamaan vastaan sosiaalihuollon tarjoamaa tukea. Esimerkiksi tilanteet, joissa lapsella tai nuorella on runsaasti poissaoloja koulusta niin, että ne vaarantavat hänen oppivelvollisuutensa toteutumisen, eivätkä huoltajat tai koulun opiskeluhoollon puuttumistoimet ole olleet riittäviä kouluun palaamisen tukemiseksi, jolloin koulusta on tehty lastensuojeluilmoitus. Jos huoltajat eivät ole halukkaita tai kyvykkäitä ottamaan vastaan sosiaalihuollon tukea, tulisi lapsen edun näkökulmasta kuitenkin varmistaa lapsen tai nuoren oman oikeuden sosiaalipalveluihin toteutuminen. Siksi OAJ esittää, että erityistä tukea tarvitsevaksi asiakkaaksi määriteltäisiin 5 a §:ssä myös lapsi, jonka tuen tarve on todettavissa, mutta jonka huoltaja(t) eivät syystä tai toisesta halua tai suostu ottamaan vastaan sosiaalihuoltolain mukaista neuvontaa tai tukea perheelleen tai lapselleen. Näin voitaisiin välttää sellaisten lasten jääminen ilman palvelua, joiden tuen tarve on selvä, mutta joiden tilanteen kriittisyys tai kiireellisyys ei vielä johda lastensuojelun asiakkuuden välittömään avaamiseen. Tällöin lailla turvattaisiin lapselle asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä osallistumaan esimerkiksi lapsen arkea tukevan opiskeluhoollon tai varhaiskasvatuksen kanssa tehtävään monialaiseen yhteistyöhön.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Hyvinvoinnin edistäminen on esityksen määritelmän mukaan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista poikkihallinnollista toimintaa, jonka tulee perustua väestön, yhteisöjen ja yksilöiden tarpeisiin. Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteena on edistää ihmisten toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta, vähentää hyvinvoinnin uhkia sekä parantaa lasten ja nuorten kasvuolosuhteita.

Hyvinvointialueen tulee esityksen mukaan tehdä poikkihallinnollista yhteistyötä alueen muiden toimijoiden, kuten kuntien, oppilaitosten, turvallisuusviranomaisten, järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa väestötasoisena hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimijoiden tulee sopia yhteistyön toteuttamista tukevista rakenteista ja toimintakäytännöistä. Rakenteet voivat olla esimerkiksi erilaisia työryhmiä tai verkostoja. Toimintakäytännöt voivat liittyä esimerkiksi toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, tiedon jakamiseen ja osallisuuden varmistamiseen. Lisäksi yhteistyön toteuttamiseen tulee osoittaa riittävät resurssit. Yhteistyötä tulee toteuttaa suunnitelmallisesti ja toimintaa tulee seurata säännöllisesti. Yhteistyöstä voidaan neuvotella alueellisissa neuvotteluissa.

29.5.2026

OAJ:n näkökulmasta ehdotettu uusi säännös hyvinvoinnin edistämisestä kokonaisi sosiaalihuoltolain ehkäisevää työtä koskevaa sääntelyä yhteen ja kuvaaisi sosiaalihuollon hyvinvoinnin edistämiseen liittyvää tehtävää aiempaa konkreettisemmin. Muutos myös korostaisi sosiaalihuollon roolia eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseen pyrkivässä poikkihallinnollisessa työssä, mikä on tärkeää. Toisaalta esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy jää ehdotuksessa edelleen jossain määrin epäselväksi. Ehdotamme perustelujen täsmentämistä syrjäytymisen ehkäisyn työnjaon osalta.

Uusi ehdotettu sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tehtävä voisi näkemyksemme mukaan myös edistää sosiaalihuollon sekä muiden toimialojen yhteistyön parempaa yhteensovittamista. OAJ kuitenkin korostaa, että pelkkä hyvinvoinnin edistämisen rakenteista säättäminen ei riitä, vaan sen tueksi tarvitaan mahdollisimman konkreettisia toimintaohjeita ja -malleja. Keskeistä on, että kuntien ja koulutuksen yhteistyörakenteet, kuten opiskeluhuoltoryhmät, integroidaan mukaan. Lisäksi OAJ esittää riittävää kansallisen tason ohjausta hyvinvoinnin edistämisen vaikuttavuuden arviointiin ja mittarien kehittämiseen. Erityisen tarpeellinen olisi konkreettinen toimintamalli ja ohjeistus koulunkäytikyvyn arviointiin ja kuinka toimitaan, jos koulunkäytikyky on heikentynyt tai tilanteessa, jossa sitä ei enää ole.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Lakiehdotuksen kolmannen luvun 13 §:ssä esitetään, että sosiaalihuollolla on tuettava lapsen huoltajia sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Ehdotus on sinänsä kannatettava, mutta OAJ esittää säännökseen lisättäväksi, että huoltajia on tuettava kasvatuksen ja huolenpidon lisäksi myös lapsen oppivelvollisuuden suorittamisessa sekä kodin ja koulun tai varhaiskasvatuksen välisessä yhteistyössä. Lisäksi esitämme säännöksen perusteluihin lisättäväksi täsmentävää osallistumisvelvoitetta koskien monialaista yhteistyötä, josta säädetään tarkemmin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013).

Esimerkiksi pitkittyneisiin koulupoissaoloihin puuttuminen on keskeinen osa opiskeluhuoltoa, ja THL korostaakin varhaisen puuttumisen merkitystä oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Poissaolojen taustalla on usein moninaisia syitä, jotka vaativat moniammatillista yhteistyötä koulun ja opiskeluhuollon sekä tarvittaessa hyvinvointialueen ammattilaisten välillä. Ehdotetussa sosiaalihuoltolain 15 §:ssä esitetään sosiaalityöhön sisältyväksi myös asiakkaan saaman tuen kokonaisuuden koordinointi ja jatkuvuuden varmistaminen sekä tähän liittyvä monialainen yhteistyö. Näkemyksemme mukaan yhteistyön muodot ja velvoittavuus jäävät kuitenkin käytännössä epäselviksi.

OAJ esittää, että esityksen perusteluja täydennettäisiin kuvauksella tilanteesta, jossa sosiaalihuoltoon ollaan yhteydessä lapsen tai nuoren toistuvien poissaolojen

29.5.2026

vuoksi ja kun koulun oppilashuollon ensisijaiset toimet eivät ole muuttaneet tilannetta. Tällöin sosiaalityön ammattilainen arvioisi systemaattisesti perheen tilanteen ja avun tarpeen sekä olisi yhteydessä koulun opiskeluhuoltoon jatkotoimien osalta. Myös tilanteissa, joissa oppilaan koulunkäytikyvystä on epävarmuutta, tulisi koulunkäytikyvyn arviointiprosessista kirjata tarkemmin perusteluihin.

Ehdotuksen 14 §:ssä koko lakiehdotuksen yksi merkittävimmistä muutoksista olisi, etteivät sosiaalityö ja sosiaaliohjaus enää olisi sosiaalipalveluja, vaan niillä tarkoitettaisiin sosiaalihuollon ammatillista asiantuntijatyötä, joka olisi ensisijainen tapa vastata asiakkaan tuen tarpeisiin. Sosiaalipalveluja myönnettäisiin jatkossa asiakkaalle vain tilanteissa, joissa henkilön avun tarpeisiin ei voitaisi kohtuudella vastata muilla tavoin. OAJ korostaa, että ehdotettu muutos edellyttää hyvinvointialueen hallinnolta tarkempia soveltamisohjeita tai muita täsmällisiä sisältöohjauksen mekanismeja konkreettisen asiakas- ja arviointityön tueksi.

THL:n asiantuntija-arvioon pohjautuen on arvioitu, että noin 9 600 nykyisin lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevaa lasta voisi jatkossa saada tarvitsemansa tuen sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tämän toteutuminen edellyttää lapsikohtaista arviointia siitä, voidaanko lapsen tarpeisiin tosiasiallisesti vastata sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa.

OAJ:n arvion mukaan, jotta sosiaalihuollon tuen porrasteisuus toimisi tavoitellulla tavalla, asiakkaan neuvontaan ja ohjaukseen tulee varata riittävästi resursseja sekä tarvittava osaaminen ja ohjeistus. Siksi on myönteistä, että neuvontaa ja ohjausta koskevaan 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan hyvinvointialueen on varmistettava, että tehtävän toteuttamiseksi on käytettävissä riittävästi ammatillista osaamista.

Alueiden tavat toteuttaa joustavammin säänneltyjä uusia sosiaalipalveluja voivat vaihdella hyvinvointialueiden kesken. Joustavamman sääntelyn seurauksia tulisikin siten kansallisesti seurata ja antaa tarvittaessa niihin liittyvää kansallista sisältöohjausta, jos eri alueiden palvelujen erot alkavat vaihdella hallitsemattomasti. Lisäksi OAJ korostaa, että muutosten osalta koulutustarve ei rajaudu vain sosiaalihuollon ammattilaisiin vaan myös varhaiskasvatukseen ja opetustoimeen, jotta kaikilla lapsen ja perheen kanssa työskentelevillä tahoilla on asianmukainen tieto kunkin rooleista ja vastuista monialaisessa yhteistyössä.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Uuteen ehdotettuun lapsiperhepalveluun koottaisiin keskeisistä lapsiperheiden palveluista perhetyö, kasvatusta- ja perheneuvonta, lastensuojelun mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävä sekä ryhmämuotoinen perhekuntoutus. Muutoksella tavoiteltaisiin palvelujärjestelmän selkeyttämistä. OAJ:n arvion mukaan uusi lapsiperhepalvelu tosiasiallisesti mahdollistaisi joustavamman tuen tarjoamisen.

29.5.2026

Esityksen mukaan palvelun kohdentaminen ja konkreettisen toteuttamisen intensiteetti määräytyisivät aina yksilöllisen tarpeen perusteella. Ehdotus mahdollistaisi myös intensiivisten tukimuotojen etsinnän, jos haetaan esimerkiksi vaihtoehtoa kodin ulkopuoliselle sijoitukselle. Toisaalta lapsiperhepalveluna voitaisiin tarjota myös lyhytkestoista keskusteluapua tai muuta perheneuvontaa. Tällöin lapsiperhepalvelua voitaisiin toteuttaa suunnitelmallisesti kestoltaan, määrältään ja sisällöltään lapsen ja perheen yksilöllisen tarpeen mukaan.

Ehdotukseen sisältyvä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten mahdollisuus saada taloudellista tukea osana lapsiperhepalvelua esimerkiksi harrastuskuluihinsa on myös OAJ:n mielestä erittäin tärkeä. Ehdotuksen on tarkoitus korvata aiempi vastaava lastensuojelulain säännös.

Lisäksi ehdotuksen 25 §:n mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten terapiatakuuseen kuuluvia psykososiaalisia työmenetelmiä toteutettaisiin jatkossa osana sosiaalihuollon yleispalveluja. Kyse ei siten enää olisi erillisestä lapsille ja nuorille kohdennetusta mielenterveystyön palvelusta, josta nykyisin säädetään sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä.

Näin ollen psykososiaalisen menetelmän käytöstä ei jatkossa tehtäisi hallintopäätöstä eikä myöskään erillisen tuen tarpeen arvion tekeminen olisi tarpeellista. OAJ:n käsityksen mukaan muutos vähentäisi menetelmien käyttöön liittyvää hallinnollista työtä sekä joustavoittaisi ja nopeuttaisi menetelmän käytön aloittamista erityisesti tilanteissa, joissa menetelmää käyttävä henkilö ei ole hyvinvointialueen viranhaltija eikä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Tällä hetkellä esimerkiksi opiskelehuollon kuraattoreista huomattavalla osalla on koulutus menetelmiin, joita voidaan soveltaa terapiatakuun piiriin kuuluvan tuen tarjoamisessa, mutta suuri osa kuraattoreista ei kuitenkaan ole virkasuhteessa hyvinvointialueeseen, eivätkä he siten itse voi tehdä asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöstä palvelusta. Ehdotus voisi näin ollen lisätä menetelmien käyttöä ja nopeuttaa avun saamista.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt useissa ratkaisuisaan huomiota lasten sosiaalipalvelujen rakenteellisiin yhdenvertaisuusongelmiin. OAJ toteaa, että lapsiperheiden palveluja koskevan sääntelyn joustavoittaminen edellyttää huolellista toimeenpanoa, jotta lasten yhdenvertaisuus ja oikeusturva eivät heikkene. Huomautamme, että esitys sisältää selvän riskin siitä, että tarjotun palvelun sisältö ja tuen taso voivat samankaltaisissa asiakastilanteissa vaihdella sekä hyvinvointialueittain että työntekijätasolla, mikä voi jopa johtaa lasten välisen eriarvoisuuden kasvuun. Tästä syystä esitämme konkreettisia soveltamisohjeita ja laatusuosituksia hyvinvointialueille sekä monialaista yhteistyötä koskevaa koulutusta sote- ja sivistystoimialoille aina suorittavasta tasosta johtoon asti.

29.5.2026

- 7 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Esityksessä ehdotetaan lastensuojeluilmoitusten ja ennakollisten lastensuojeluilmoitusten siirtämistä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin. Tämä muuttaisi sitä, miten lastensuojelun asia tulee vireille ja miten ilmoituksia käsitellään. Sen sijaan ilmoitusvelvollisuuden sisältö ja lastensuojeluilmoituksen käsite edelleen säilyisivät uudessa sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä ennallaan. Tätä perustellaan ilmoitusvelvollisuuden laajalla tunnettuudella esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla.

Samalla esityksessä kuitenkin ehdotetaan 35 §:ssä sosiaalihuoltoon tehtävää ilmoitusta tietyissä yhteistyötilanteissa perheiden kanssa. Poikkeuksen yhteistyöstä muodostavat vain ne tilanteet, joissa henkilön suostumusta ei voida saada ja hän on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

Esityksen mukaan kaikki asiakkuudet alkaisivat ensin sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina, mutta tarvittaessa ja kriteerien täytyessä avattaisiin myös lastensuojelun asiakkuus.

OAJ kannattaa lastensuojeluilmoitusta koskevan sääntelyn siirtoa sosiaalihuoltolakiin ja menettelyn selkiyttämistä tältä osin. Kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten näkökulmasta ehdotus ei kuitenkaan ratkaise keskeistä ilmoituksen tekemiseen liittyvää työturvallisuusongelmaa. Opettajat tekevät lakisääteisesti yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa. Tilanteet, joissa lapsen oma opettaja on tehnyt lastensuojeluilmoituksen perheestä, ovat aiheuttaneet haastavia ja jopa uhkaavia tilanteita huoltajien toimesta, jotka kokevat opettajan toiminnan vääränä.

OAJ on aiemmin esittänyt, että laissa tulisi säätää selkeämmin mahdollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus rehtorin, johtajan tai oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstön nimissä. Ilmoituksesta tulisi tällöin käydä ilmi mihin se perustuu siten, että ilmoitukseen on kirjattu kuka ja mitä on havainnut. Lisäksi lastensuojeluilmoituksen tehneelle opetusalan toimijalle tulisi säätää mahdollisuus perustellusta syystä siihen, ettei hänen nimeään kerrota lapsen huoltajille eteenpäin.

Tästä syystä OAJ ehdottaa sosiaalihuoltolain 35 a §:ään mahdollisuutta tehdä lastensuojeluilmoituksen joko viran puolesta opettajana, yhdessä koulun tai oppilaitoksen rehtorin tai varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa tai vaihtoehtoisesti koulun opiskeluhoitoryhmän nimissä. Tällöin koulussa tai varhaiskasvatusyksikössä tiedetään, kuka voi tarvittaessa antaa sosiaalihuollolle lisätietoja, mutta ilmoitus ei henkilöidy lapsen omaan opettajaan, jonka on jatkettava lapsen opetusta koskevissa asioissa toimivaa yhteistyötä huoltajien kanssa jatkossakin.

Lisäksi OAJ esittää harkittavaksi, tulisiko lastensuojeluilmoituksen nimi muuttua lapsesta tehtäväksi huoli-ilmoitukseksi. OAJ:n näkökulmasta tämä olisi perusteltua,

29.5.2026

sillä ilmoittajalla on huoli lapsesta, josta hän sen tekee, mutta ei valmiuksia tai tarvetta arvioida, johtaako se lastensuojelun asiakkuuden käynnistämiseen vai sosiaalihuollon tukitoimiin.

8 Lausuntopalaute luvusta 4 –asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ehdotuksen 41 §:ssä säädettäisiin monialaisesta yhteistyöstä, jonka tiivistämisen täsmentämistä olemme jo lausunnon muissakin kohdissa esittäneet. Esitykseen sisältyvä muotoilu kuitenkin korostaa vain muiden tahojen osallistumisvelvoitetta sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä sosiaalihuollon omiin prosesseihin. On selvää, että sosiaalihuollon ammattilaisen tukea ja moniammatillista yhteistyötä tarvitaan toisinaan myös opiskeluhuollon päässä. Lainsäädäntöä tulisi esimerkiksi ainakin täsmentää siltä osin, että henkilölle, joka on koululla tai varhaiskasvatusyksikössä tehnyt lastensuojeluilmoituksen, kulkeutuu tieto sen vastaanottamisesta ja asiaa hoitavasta henkilöstä. Tästä syystä yhteistyön velvoittavuudesta tulisi OAJ:n näkemyksen mukaan säätää vastavuoroisesti myös sosiaalihuollon ammattilaista velvoittaen. OAJ esittää tätä koskevaa täydennystä 41 §:ään.

Ehdotuksen 42 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijällä saa olla vastuullaan yhtäaikaaisesti enintään 47 erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Kannattamme lakiin kirjattua mitoitusrajoitusta, sillä ehdotettu sääntely nähdäksemme auttaisi turvaamaan lapsen oikeutta saada riittävän intensiivistä ja laadukasta sosiaalitoimintaa.

Lapsen oikeuksien komitea on Suomelle vuonna 2023 antamissaan loppupäätelmissä korostanut, että lasten palvelujen toteuttaminen edellyttää riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja, ja että näiden resurssien puute voi estää lasten oikeuksien tehokkaan toteutumisen. Siten ehdotuksen tavoite siitä, että omatyöntekijällä olisi tosiasiallinen mahdollisuus kohdata lapsi, kuulla tämän mielipide ja arvioida lapsen etua, tukee suoraan komitean antamia suosituksia ja vahvistaa velvoitetta turvata lapselle laadukas ja oikea-aikainen sosiaalitoiminta.

OAJ:n arvion mukaan tapauskohtainen poikkeamis mahdollisuus mitoituksista on tärkeä, mutta samalla siihen liittyy riski, jos tilapäiseksi tarkoitettu ratkaisu muuttuu pysyväksi tai muodostuu keinoksi kiertää mitoitusrajoitusta. Toisaalta mitoitusrajoitusta nähdäksemme johtaa rakenteelliseen riskiin, jossa osaa lapsista ei määritellä erityistä tukea tarvitseviksi siksi, ettei heidän tuen tarpeensa siirtäisi heitä mitoituksen piiriin. Tällöin erityisen tuen tarvetta ei välttämättä huomioida ajoissa, vaikka perusteita olisi ja lapsen tarvitsema kokonaisvaltainen tuki voi viivästyä tai jäädä vajaaksi. Tästä syystä OAJ viittaa aiemmin lausunnoissamme esittämiimme tarpeellisiin täsmennyksiin erityistä tukea tarvitsevien lasten määritelmään.

OAJ esittää myös harkittavaksi sosiaalihuollon puolelle varhaiskasvatuslain (540/2018) 57a §:ssä säädettyä työntekijän ilmoitusvelvollisuutta vastaavaa säännöstä. Tällöin työ- tai virkasuhteisen henkilön olisi ilmoitettava viipymättä sosiaalihuollon tai lastensuojelun toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle,

29.5.2026

jos hän tehtävissään huomaa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen sosiaalihuollon toteuttamisessa tässä laissa säädetyn mukaisesti. Tämä lisää lapsen oikeusturvaa ja vahvistaisi oikeuksien toteutumista.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Esityksen yhtenä tavoitteena on sujuvoittaa sosiaalihuollon asiakkuutta koskevaa prosessisääntelyä ja keventää kirjaamista. Kirjaamisen vähentäminen voi OAJ:n arvion mukaan tosiasiallisesti vähentää hallinnollista työtä ja antaa lisää aikaa asiakkaan kohtaamiselle ja jopa parantaa sosiaalityön saataavuutta oppilaitoksille helpottaen esimerkiksi konsultointia. Lisäksi kun asiakassuunnitelman merkitys kasvaa yksittäisiä palvelupäätöksiä tärkeämmäksi, voi sekin osaltaan vahvistaa monialaista yhteistyötä oppilaitoksen tai varhaiskasvatustyöyksikön kanssa.

Toisaalta, kun kirjaaminen vähenee, myös eri ammattilaisten välillä jaettava tieto vähenee. Jos oppilaitos ei saa riittäviä tietoja sovitusta toimenpiteistä tai vastuuhenkilöistä, voivat opiskeluhooltoon osallistuvat joutua toimimaan vajaan tiedon varassa. Riskinä on, että koulu tai varhaiskasvatustyöyksikkö jää lapsen tilanteen selvittämisessä koordinaattoriksi ilman tarvittavaa tietoa ja toimivaltaa. Lisäksi OAJ huomauttaa, että kirjaamisella on myös tärkeä merkitys sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvan kannalta. Tämä huomataan yleensä viimeistään, kun jotakin traagista tapahtuu tai asia etenee oikeuteen.

OAJ:n arvion mukaan esitys jää käytännön toteutuksen osalta osin epäselväksi erityisesti sen suhteen, mitä tietoja asiakkaasta on jatkossa kirjattava ja miten varmistetaan koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjän kannalta välttämättömän tiedon saanti. Ilman tarkempaa ohjausta ja yhtenäisiä käytäntöjä muutos voi heikentää monialaisen yhteistyön toimivuutta. Ehdotamme tältäkin osin esityksen perustelujen täsmentämistä.

Salassapito ja tiedonkulku eri ammattilaisten välillä ovat vuosikymmeniä olleet jossain määrin epäselviä käytännön soveltamistilanteissa. Kun nyt lakia muutetaan merkittäväällä tavalla, olisi ensiarvoisen tärkeää, että jo lain perusteluihin otetaan selkeitä konkreettisia kantoja ja esimerkkejä tiedon jakamista koskevista lain soveltamistilanteista. Esimerkkien tulisi koskea varhaiskasvatuksen ja opetustoimen substanssilainsäädännön sisältämiä tiedonsaantioikeuksia salassapitosäännösten estämättä. Tällainen on esimerkiksi tieto siitä, jos huoltajat eivät kykene pitämään lapsesta tai oppivelvollisuuden toteutumisesta huolta, vastaamaan läksyjenteosta, kouluun lähdöstä, perustarpeista tms. tai huoltajien kykyyn huolehtia lapsen oppivelvollisuuden toteutumisesta liittyvä riskiä. Näiden ja vastaavien tietojen tulisi kulkeutua myös opetuksen järjestäjälle ja oppilasta opettaville opettajille, jotta koulun toimesta voidaan tukea lasta näissä asioissa.

29.5.2026

10 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Uudistuksen vaikutukset lapsiin ja heidän perheisiinsä ja sitä kautta myös kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan riippuvat olennaisesti siitä, miten hyvinvointialueet onnistuvat palvelun sisällön, henkilöstön osaamisen ja varhaisen tuen tason yhdenvertaisessa toteuttamisessa. Esityksessä olisi myös tärkeää tunnistaa ja analysoida sosiaalihuoltolain uudistuksen kumulatiiviset yhteisvaikutukset suhteessa jo aiemmin tehtyihin sosiaaliturvan säästöpäätöksiin. OAJ:n arvion mukaan muutosten yhteisvaikutuksia olisi syytä arvioida vielä tarkemmin esityksen perusteluissa.

Ottaen huomioon, että uudistukseen liittyy säästötavoitteita, voidaan palvelutasoon kohdistuvien heikennysten arvioida olevan riippuvaisia siitä, kuinka hyvin hyvinvointialue kykenee kohdentamaan muutokset rakenteellisten ja organisatoristen päällekkäisyyksien purkamiseen. Uudistuksen toimeenpanoa on tästä syystä tarpeen seurata erityisesti lasten palvelujen saataavuuden, tuen riittävyden ja lastensuojelun tarpeen muutosten näkökulmasta sekä siitä, onko yhteistyö sivistystoimen kanssa parantunut vai heikentynyt ja miten sitä edelleen kehittää tai mitä mahdollisia täydennystarpeita lainsäädäntöön sisältyy.

Esitykseen liittyy kokonaisuutena joitakin keskeisiä mahdollisia riskejä. Myönteistä on, että palveluiden yhdistämisellä ja sääntelyn joustavoittamisella on mahdollista poistaa keinoitekoisia palvelurakenteiden siloja. Toisaalta joustavampi sääntely ja hyvinvointialueiden erilaiset resurssit voivat johtaa tuen tason ja intensiteetin merkittävään vaihteluun, mikä saattaa heikentää asiakkaiden alueellista yhdenvertaisuutta ja erityisesti haavoittavassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada oikea-aikaista ja riittävää tukea. Tästä syystä esitystä tulee nähdäksemme vielä täydentää vahvistamalla moniammatillisen yhteistyön sekä tarvittaessa myös tiedonkulun velvoittavuutta myös sosiaalihuollosta opetustoimeen päin sekä täsmentämällä erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmää.

Esitykseen liittyvien riskien ehkäiseminen edellyttää myös erityisen vahvaa toimeenpanon tukea ja kansallista ohjeistusta, jossa huomioidaan samanaikaisesti uudistettavat sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudet, erityisesti lastensuojelulain kokonaisuudistus, sekä sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin tehtävät muutokset. Lisäksi esityksen sisältämien riskien ehkäiseminen edellyttää sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen henkilöstön riittävää ja samanaikaista kouluttamista, tiedottamista ja uudistusten toimeenpanon seurantaa. OAJ:n näkemyksen mukaan niukkojen resurssien takia on panostettava siihen, että eri ammattilaisten tehtävät ja roolit monialaisessa yhteistyössä ovat mahdollisimman selkeät.

Lausunto

11 (11)

29.5.2026

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Martta October
juristi